

Tijdgeest

Wist u dat steekpenningen tot 2006 aftrekbaar waren voor de vennootschapsbelasting? Eind jaren tachtig merkte de regering nog op dat die aftrekbaar moesten blijven om “de handelsmogelijkheden met landen waar dergelijke praktijken usance zijn, niet te belemmeren” (Feenstra en Ulrich, 2015). Zo’n uitspraak zou nu ondenkbaar zijn. Bedrijven die steekpenningen betalen, krijgen een oneerlijke plek aan de schandpaal van de schaamte, strafrechtelijke sancties en een meedogenloze veroordeling op de sociale media.

Wist u dat kartels minder dan twintig jaar geleden niet verboden waren? De Wet economische mededinging ging uit van het misbruikstelsel, waarbij kartels waren toegestaan tenzij uitdrukkelijk verboden. Tot 1998, toen de Mededingingswet werd ingevoerd, stond Nederland te boek als kartelparadijs. Tegenwoordig moeten kartellisten rekening houden met forse boetes. En pas in 2011 bepaalde de Hoge Raad dat die boetes niet fiscaal aftrekbaar zijn.

En wist u dat twintig jaar geleden nog volop beleid werd ingevoerd om internationale belastingplanning te vereenvoudigen? Kamerleden van links tot rechts remden de toenmalige staatssecretaris van Financiën, Marius van Amelsvoort, af toen hij de fiscale voordelen voor buitenlandse investeerders wilde inperken. Toen hij de deelnemingsvrijstelling wilde aanpakken, werd hem zelfs een ‘beleidsblunder van de eerste orde’ verweten (NRC, 1993).

Tot het begin van de financiële crisis was er nauwelijks ophef over het fiscaal gunstige Nederlandse regime. Sterker nog, dat regime was een gewaardeerd onderdeel van de Nederlandse concurrentiepositie. Dat wil niet zeggen dat internationale belastingplanning niet kritisch werd gevolgd. De berichtgeving in de jaren negentig en begin deze eeuw was zonder meer minder moreel getint. Als er al negatieve berichtgeving was, dan ging dat vaak om witwaspraktijken en fraude. Belastingontduiking dus, niet belastingontwijking. Sindsdien is de tijdgeest omgeslagen. De term *brievenbusmaatschappij* is een scheldwoord geworden. Het imago van fiscaal adviseurs is gekanteld van succesvol naar verwerpelijk. Ceo’s van bedrijven als Ikea, Google en Amazon die om fiscale redenen vennootschappen oprichtten, worden weggezet als slechte mensen. Rijke particulieren die genoemd worden in de Panama Papers worden neergezet als sneue types.

Doorgaans ontbreekt informatie om te kunnen beoordelen of die kwalificaties terecht zijn. Het onderscheid tussen illegale en legale constructies, dus tussen belastingontduiking en -ontwijking, wordt in de nieuwsberichten meestal niet gemaakt. Dat belastingontduiking fout is, is zo klaar als een klontje. Anders is dat met ontwijking. Ontwikingsconstructies zijn bedoeld om te voorkomen dat over dezelfde geldstroom twee of meer keer belasting wordt betaald. Dat is niet alleen een legaal, maar voor velen waarschijnlijk ook een acceptabel doel. Anders wordt het als over die internationale geldstroom



BARBARA BAARSM

Directeur kennisontwikkeling bij de Rabobank en hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam

men nauwelijks of zelfs geen belasting wordt betaald. Zelfs als dat legaal is dan zal dit voor de gemiddelde burger onacceptabel zijn.

In de huidige tijdgeest wordt alles ongenueanceerd over één kam geschoren. Wie wel onderscheid wil maken tussen foute en goede ontwikkelingsconstructies, zou naar de rol van laagbelastende landen moeten kijken (Baarsma *et al.*, 2015). Voorbeelden van *low tax jurisdictions* zijn de Bahama’s, Bahrein en Bermuda. Over dividend dat Nederlandse brievenbusmaatschappijen ontvangen uit deze landen wordt weinig tot geen belasting betaald. En over rente en royalty die via Nederlandse brievenbusmaatschappijen naar deze landen stromen, wordt nauwelijks tot geen winstbelasting in het ontvangende land betaald. In combinatie met het ontbreken van bronbelasting in Nederland is er sprake

van *double non-taxation* en dus van maatschappelijk ongewenste structuren. Het is verstandiger om oplossingen te zoeken die zich richten op het belemmeren van die stromen, dan het rücksichtsloos aanpakken van alle internationale belastingplanning.

De boodschap is: wat de tijdgeest ook moge zijn, laat allereerst de feiten spreken. Uiteindelijk kunnen politici dan beter geïnformeerd afwegingen maken en vallen burgers minder snel ten prooi aan populisme.

Belastingontwijking is niet het enige slachtoffer van de tijdgeest. Een volgend slachtoffer dreigt TTIP te worden, het *Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership*. Dit handels- en investeringsverdrag tussen de EU en de VS heeft weinig kans van slagen in de huidige tijdgeest. Dit ondanks de inschatting dat het verdrag Nederland ten minste een half procent extra economische groei kan opleveren. Er zijn maar weinig beleidsmaatregelen die zo’n groot positief effect hebben. Bovendien kan het verdrag ook andere welvaartswinsten opleveren. Denk aan vermindering van de geopolitieke afhankelijkheid van instabiele mogendheden en aan de gecoördineerde aanpak van ongewenste belastingontwijking. De SER (2016) heeft een informatief rapport geschreven vol met feiten over TTIP. Hij heeft daarin ook een set randvoorwaarden weten te formuleren waar sociale partners het over eens zijn. Als TTIP daaraan voldoet, is te hopen dat het verdrag niet wegzinkt in de huidige tijdgeest.

LITERATUUR

- Baarsma, B., M. Kerste en J. Weda (2014), *Brievenbusmaatschappij. De impact van bijzondere financiële instellingen op de Nederlandse economie*. Amsterdam: Business Contact.
- Feenstra, A. en G. Ulrich (2016) Steekspel met de fiscus. *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving*, 1(6), 245-249.
- NRC Handelsblad (1993) Gezichtsverlies. *NRC Handelsblad*, 16 december.
- SER (2016) *Advies TTIP*. Den Haag: SER.